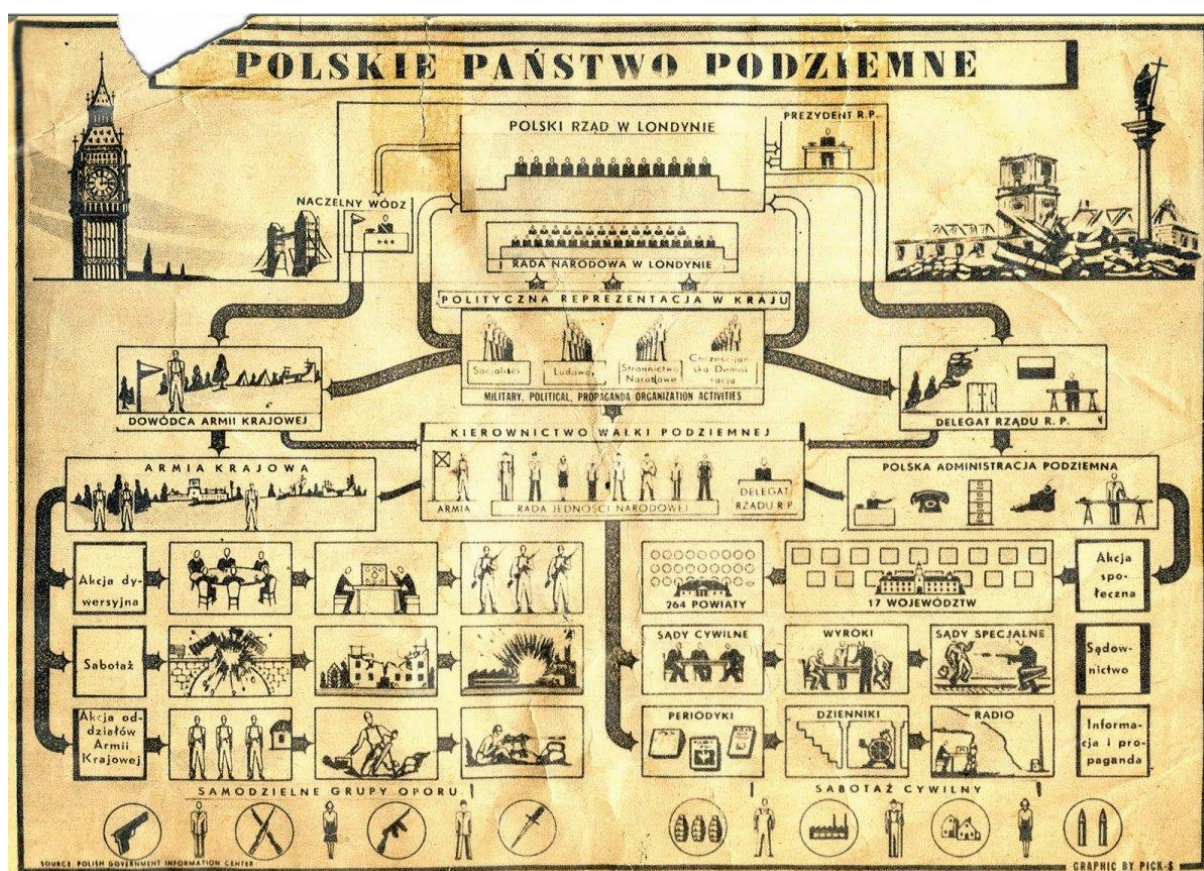

Polskie Państwo Podziemne – fenomen na skalę światową

Przez blisko sześć lat podczas trwania II wojny światowej funkcjonowało Polskie Państwo Podziemne. Było jedynym na świecie, które po stracie swego terytorium i znalezieniu się pod okupacją przybrało postać zorganizowanego państwa podziemnego ze wszystkimi atrybutami władzy. Miało swój rząd, parlament, wojsko, sądy, administrację i szkolnictwo.

Okres działalności Polskiego Państwa Podziemnego symbolicznie wyznaczają daty: 27 września 1939 roku i 1 lipca 1945. Jego narodziny łączy się z powołaniem w Warszawie, w przededniu jej kapitulacji, Służby Zwycięstwu Polski – podziemnej organizacji, na czele której stanął gen. bryg. Michał Tokarzewski-Karaszewicz.

SZP stała się załącznikiem Związku Walki Zbrojnej, przemianowanego w lutym 1942 roku na Armię Krajową. Za datę symbolizującą kres PPP uznaje się dzień, w którym rozwiązano Radę Jedności Narodowej.

30 września 1939 roku prezydent RP Ignacy Mościcki został internowany w Rumunii i zrezygnował z prezydentury, a jego urząd przejął (na mocy obowiązującej konstytucji kwietniowej z 1935 roku) wyznaczony przez niego wcześniej Władysław Raczkiewicz. Nowy prezydent powierzył utworzenie rządu gen. dyw. Władysławowi Sikorskiemu. Generał został premierem Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie i Naczelnym Wodzem Polskich Sił Zbrojnych. Do czerwca 1940 roku rząd wypełniał swoją misję we Francji – w Paryżu, Angers i Libourne – a potem w Londynie.

Jedną z pierwszych decyzji nowego rządu było powołanie w listopadzie 1939 roku na terenie okupowanej Polski Związku Walki Zbrojnej. Przy ZWZ – dzięki porozumieniom zawartym pomiędzy: Polską Partią Socjalistyczną, Stronnictwem Ludowym, Stronnictwem Narodowym i Stronnictwem Pracy – powstał Polityczny Komitet Porozumiewawczy (PKP), który w marcu 1943 roku zmienił nazwę na Krajową Reprezentację Polityczną (KRP). Konstytucyjną władzę państwową sprawował Delegat Rządu na Kraj. Pierwszym, którego na to stanowisko wyznaczył na początku grudnia 1940 roku Rząd RP na Uchodźstwie, był Cyryl Ratajski. Po nim ten urząd sprawowali: Jan Piekałkiewicz, Jan Stanisław Jankowski, Stefan Korboński (jako pełniący obowiązki) i Jerzy Braun. Od 1944 roku delegat był równocześnie wicepremierem w Rządzie RP na Uchodźstwie.

Delegat Rządu na Kraj stał na czele Delegatury Rządu RP na Kraj, która kierowała pracą pionu cywilnego PPP. Delegatura miała swoje komórki w poszczególnych dzielnicach kraju, tworząc sieć cywilnej administracji podziemnej na szczeblu województw, a na niektórych terenach także na szczeblu powiatowym. Delegat kierował pracą kilkudziesięciu departamentów i biur odpowiedzialnych za poszczególne dziedziny życia społecznego. M.in. Departament Pracy i Opieki Społecznej odpowiadał za wspieranie Polskiego Czerwonego Krzyża i Rady Głównej Opiekuńczej, która na przykład zajmowała się rozdawnictwem żywności i odzieży oraz prowadzeniem domów noclegowych, a od 1942 roku Wydział Nauki w Departamencie Nauki i Szkolnictwa Wyższego zaczął koordynować, organizowane wcześniej z oddolnej inicjatywy, akcje tajnego nauczania.

Od 1941 roku – jako organ koordynujący działania na polu walki z okupantem i wypracowujący normy postępowania

obywatelskiego – funkcjonowało Kierownictwo Walki Cywilnej, któremu podlegało kilka wydziałów, m.in. sabotażowo-dywersyjny, rejestracji zbrodni niemieckich, informacji radiowej i sądowy. Ten ostatni miał prawo wydawać wyroki od kary infamii do śmierci. W komitetach sądowych byli ludzie o wszechstronnych i wysokich kwalifikacjach, co zapewniało wydawanie wyroków sprawiedliwych i dobrze umotywowanych. Ponadto każdy sądzony, choć często zaocznie, miał urzędowego obrońcę, przekładającego wszystkie okoliczności łagodzące. Większość wyroków wydawanych na volksdeutschów i Niemców była publikowana przed ich wykonaniem.

Politycznie działalność Delegata Rządu na Kraj wspierali głównie przedstawiciele stronnictw należących do PKP, a potem KRP. Inne partie również chciały mieć coś do powiedzenia. Coraz wyraźniejsze tendencje do rozszerzenia porozumienia politycznego doprowadziły do utworzenia na początku 1944 roku Rady Jedności Narodowej. 1 lipca 1945 roku odbyło się ostatnie zebranie Głównej Komisji RJN. Komisja, wcześniej upoważniona do działania w imieniu całej rady, rozwiązała ją. Ostatni przewodniczący RJN, a zarazem ostatni Delegat Rządu na Kraj, Jerzy Braun, zredagował deklarację i polecenia w imieniu polskiego podziemia. Dokumenty te przeszły do historii jako Testament Polski Podziemnej oraz Manifest do Narodu Polskiego i Narodów Zjednoczonych.

Co ciekawe, termin „Polskie Państwo Podziemne” w latach 1939–1945 nie był zbyt rozpowszechniony. Dopiero w ostatnim numerze z 1943 roku „Polski Walczącej – Żołnierza Polskiego na Obczyźnie”, tygodnika wydawanego w Londynie, Jan Karski szczegółowo wyjaśnił, co w Polsce nazywa się „władzą podziemną”, a co on nazwał w swojej publikacji „polskim państwem podziemnym”.

Zresztą emisariusz z Polski w tekście częściej stosuje określenia: „ruch podziemny” czy „Polski Ruch Podziemny”. Z kolei w styczniu 1944 roku „Biuletyn Informacyjny”, wydawany przez Komendę Główną AK, użył terminu „Podziemne Państwo Polskie”.

Źródło:

<https://polska-zbrojna.pl/>

<https://ipn.gov.pl>